

В. В. Маркович

Методичні підходи до дослідження соціально-економічної ефективності транскордонного співробітництва

Проведено дослідження і систематизація наявних методичних підходів до оцінки соціально-економічної ефективності транскордонного співробітництва (ТКС) в Україні. Аналіз теоретичних напрацювань провідних українських фахівців засвідчує, що не існує єдиного підходу до визначення ефективності ТКС. Більшість моделей досліджують лише окремі аспекти впливу ТКС на соціальне чи економічне життя транскордонних регіонів. Визначення ефективності ТКС можна проводити на основі результатів реалізації його цілей – регіонального розвитку (тобто структурна трансформація, вплив на соціально-економічний розвиток) та транскордонної конвергенції (посилення зв'язків, конвергенція рівнів розвитку регіонів). Для дослідження ефективності регіонального розвитку варто визначити вплив залучених грантових коштів на регіональний розвиток шляхом регресійного дослідження (показники грантів; ПІІ; зовнішньоторговельного обороту; валового регіонального продукту). Для дослідження транскордонної конвергенції, на думку автора, можуть застосовуватися показники взаємозалежності таких соціально-економічних показників, як ВРП, рівнів безробіття та заробітної плати. Це основні показники, які дозволяють стверджувати про конвергенцію рівнів соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів. Ключові слова: соціально-економічна ефективність транскордонного співробітництва, транскордонне співробітництво, регіональна політика.

Місце транскордонного співробітництва (ТКС) в регіональному розвитку визначається його здатністю до мобілізації та ефективного використання наявного потенціалу транскордонних регіонів, а також до оптимального поєднання їх можливостей і ресурсів задля розв'язання спільних проблем і вирішення завдань регіонального розвитку [1]. Водночас, як показує практика ТКС України, використання європейських форм і механізмів його реалізації в українських умовах виявилось малоефективним. Не останню роль у цьому відіграла відсутність науково обґрунтованої методики оцінки ефективності ТКС, використання якої може допомогти визначити реальний стан, проблемні сторони та пріоритетні напрями для його активізації.

Формування методики оцінки ефективності ТКС було предметом наукових розробок низки вітчизняних учених. Зокрема, Н. Мікула сформувала основні напрями оцінки ефективності ТКС і діяльності єврорегіонів, визначила загальні показники транскордонної співпраці [2]. Т. Терещенко охарактеризувала базові принципи оцінки розвитку ТКС, окреслила основні складові логічної схеми його оцінки на основі принципу багаторівневості [3]. Л. Шилік і Л. Корольчук основну увагу сконцентрували на характеристичні основних етапів аналізу та оцінки реалізації ТКС від локального до загальноєвропейського рівнів [4].

Однак аналіз теоретичних напрацювань провідних українських фахівців показує, що не існує єдиного підходу до визначення ефективності ТКС, також в Україні практично відсутня методична база її оцінки. Не сформована загальноприйнята методика оцінки ефективності ТКС і серед зарубіжних дослідників. Таким чином, ця проблема потребує подальшої розробки і висвітлення.

Метою статті є дослідити та систематизувати наявні методичні підходи до оцінки соціально-економічної ефективності ТКС в Україні, запропонувати напрями та формальні показники оцінки соціальних і економічних результатів ТКС.

ТКС є складним і багатогранним явищем розвитку сучасної світової економіки, що зумовлює необхідність проведення систематизованої та багаторівневої оцінки ефективності його реалізації.

Н. Мікула зазначає, що оцінка ТКС не може бути визначена прямими методами. Вона пропонує виділити чотири непрямі напрями оцінки результатів ТКС у соціально-економічному розвитку:

напрямок 1 – транскордонна торгівля;

напрямок 2 – розвиток зовнішньоекономічної діяльності прикордонних регіонів-учасників ТКС;

напрямок 3 – реалізація спільних проектів у прикордонних регіонах, у тому числі за фінансовою підтримкою міжнародних фінансових організацій за програмами ЄІСП, INTERREG, Канадської організації міжнародного розвитку, Карпатського фонду, Фонду DFID (Великобританія);

напрямок 4 – стан комунікаційної та прикордонної інфраструктури в прикордонних регіонах суміжних держав [2].

У той же час Л. Шилік і Л. Корольчук зазначають, що дослідження ТКС України слід здійснювати не лише на локальному, регіональному, а й на загальноєвропейському рівнях [4].

У затвердженому в рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства (ЄІСП) стратегічному документі «Транскордонне співробітництво» на 2007-2013 рр., який регламентував фінансову і технічну співпрацю ЄС і України щодо розвитку ТКС, для оцінки впливу імплементації програм ТКС на соціально-економічний розвиток використовувалися такі показники:

- регіональний економічний розвиток (ВРП на одну особу, заробітна плата, кількість створених підприємств / запроваджених економічних ініціатив);
- регіональна торгівля (обмін товарами, статистика транскордонного ринку праці);
- соціальний розвиток (зайнятість, соціальний захист, охорона здоров'я) [5].

Як стверджує Н. Межевич, повне уявлення про систему ТКС можна скласти лише на основі аналізу десятків показників, більшість яких важко оцінити завдяки традиційній статистиці. Саме тому як ключові для статистичного аналізу ним пропонується використовувати ті показники, які офіційно обчислюються управліннями статистики:

- валовий регіональний продукт (ВРП);
- обсяг зовнішньоторговельного обороту регіону [6].

Щоправда, ця методика видається застарілою і надто спрощеною для комплексної оцінки ефективності ТКС, адже оцінює тільки економічний аспект, показник зовнішньої торгівлі регіону у контексті його впливу на ВРП.

Оцінку ефективності окремих соціально-економічних аспектів ТКС також здійснювала низка вітчизняних учених. Зокрема, у 2011 р. О. Демедюк провів дослідження «конвергенції механізмів підвищення конкурентоспроможності» в українсько-словацькому транскордонному регіоні, використавши метод часових рядів. Учений порівняв показники ВРП на одну особу та середнього рівня заробітної плати в українсько-словацькому транскордонному регіоні (між краями Кошице та Пряшів Словаччини і Закарпатською областю України). На основі порівняльного аналізу динаміки цих показників було виявлено значні розбіжності у рівнях розвитку прикордонних регіонів по обидва боки кордону. Тим не менше, автором не було запропоновано математичної моделі дослідження транскордонної регіональної конвергенції [7, с. 61-69].

У 2011 р. В. Бідак і С. Цапок провели дослідження перспективи конвергенції трудових ресурсного потенціалу населення областей Карпатського регіону. У їх роботі було здійснено порівняння рівнів зареєстрованого безробіття (а також безробіття за даними МОП) між областями Карпатського регіону на основі таблиць часових рядів. За даними дослідження, області регіону (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Чернівецька) відзначаються недостатньою конвергенцією трудових ресурсного потенціалу, що значною мірою пов'язано з одним з найнижчих

рівнів незайнятості населення працездатного віку в масштабах України. Водночас у цій роботі не було запропоновано прийнятних наукових інструментів дослідження конвергенції рівнів транскордонного безробіття. Основний метод, використаний авторами, був описовий, без застосування методів моделювання чи теоретичного пізнання [7, с. 158-164].

Учені з Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД) у 2008 р. за допомогою методу огортаючих даних DEA провели оцінку ефективності ТКС на прикордонні Польщі, Білорусі та України, за результатом якої було визначено коефіцієнт ефективності (k) для ТКС регіонів. За даними оцінки, показник k склав для різних регіонів від 0,74 до 1. Як «вхід» для економічної моделі було використано кількість транскордонних проектів, реалізованих у рамках програми «Польща-Білорусь-Україна», обсяг їх фінансування, зовнішньоторговельний оборот регіону з двома сусідніми країнами, обсяг залучених інвестицій з двох сусідніх держав; як «вихід» – ВРП.

Максимальна ефективність ТКС (на рівні 1, тобто 100%) була виведена для Мазовецького воєводства (Польща), Брестської (Білорусь) і Закарпатської областей. На думку автора, у цьому і є недолік цієї моделі, адже «коефіцієнт ефективності k » є певним абстрактним ендегенним показником, який не дає можливість оцінити реальну порівняльну ефективність ТКС цього регіону. Прирівнювання ефективності ТКС Закарпатської і Брестської областей і Мазовецького воєводства до 100% виглядає дещо нереальним, адже, по-перше, цей показник є ідеально теоретичним, а, по-друге, ці регіони явно не є лідерами ТКС у європейському вимірі. Модель не дає можливості порівняти ці високі показники ефективності з ТКС інших регіонів, зокрема Центральної та Західної Європи [8].

Ще одне дослідження було проведене у 2008 р. О. Лютяк, яка здійснила комплексну оцінку «інтеграційного потенціалу транскордонного регіону» з інвестиційною, інноваційною, інфраструктурною, соціальною, екологічною, підприємницькою складовими.

Комплексна оцінка інтеграційного потенціалу (ІП) транскордонного регіону розраховувалася за формулою (1):

$$IP_{TKP} = \sum_{j=1}^n T_{i,j}, \quad i = \overline{1, m}, \quad (1)$$

де: T_{ij} – складові інтеграційного потенціалу транскордонного регіону (інвестиційна, інноваційна, інфраструктурна, соціальна, екологічна, підприємницька).

Причому кожна з цих шести складових також включає у себе по три-чотири показники. Таким чином, загальна кількість показників для кожного регіону досягла позначки 20. Розрахунок вагомості кожної складової інтеграційного потенціалу у загальній структурі відбувався методом вагових коефіцієнтів (на основі бальної оцінки показників) [9].

На нашу думку, ця методика комплексна, яка врахувала для оцінки потенціалу ТКС зовнішньоторговельний, інвестиційний аспекти, міжнародну грантову допомогу, але виявилася достатньо складною для практичного використання. Зокрема, сумнівною видається перспектива збору двадцяти рядів даних для кожного регіону, для обчислення якого також потрібні, по-перше, показники питомої ваги (тобто додаткові ряди даних), а, по-друге, достовірні статистичні дані. Суб'єктивною є також бальна оцінка вагомості кожного показника (інвестиційна складова 0,3; інноваційна складова 0,3; соціальна складова 0,25; екологічна складова 0,15), а також механізм отримання коефіцієнтів «інтеграційного потенціалу регіонів» і їх інтерпретація.

Дані дослідження О. Лютак показали, що для ТКС України найбільш конкурентоспроможними є Одеська, Львівська та Закарпатська області. У роботі О. Лютак відзначено «високий рівень розвитку ТКС за участю цих областей». Проте наскільки реально ефективним є ТКС за участю регіонів України (не порівнюючи їх один з одним), залишається під питанням. Не можна однозначно стверджувати про високу ефективність ТКС в умовах України.

Як видно з табл. 1, де підсумовано наявні наукові підходи до дослідження соціально-економічної ефективності ТКС, більшості моделей досліджують лише окремі аспекти впливу ТКС на соціальне чи економічне життя транскордонних регіонів, а єдиного комплексного підходу до визначення ефективності ТКС не існує.

Суттєвим недоліком українських досліджень ефективності ТКС є обмежене використання економетричного інструментарію, який дозволяє враховувати індивідуальні особливості країн і регіонів, часову структуру даних, залежності

Таблиця 1

Наукові підходи до дослідження ефективності ТКС

Автор	Показники	Інтерпретація
М. Межевич (2003)	<ul style="list-style-type: none"> – зовнішньоторговельний оборот із сусідньою країною – ВРП 	Ключові показники для статистичного аналізу ефективності ТКС, які можуть бути доступні за даними Міністерства економіки. Їх співвідношення характеризує залежність економіки регіону від транскордонної торгівлі
Н. Мікула (2004)	<ul style="list-style-type: none"> – номінальна заробітна плата – рівень безробіття – кількість суб'єктів підприємства – ПП із сусідньої країни – зовнішньоторговельний оборот із сусідньою країною – прикордонна торгівля – рівень забруднення території та природоохоронні заходи 	Статистичні показники для оцінки соціального, економічного та екологічного розвитку свререгіонів, їх динаміки до утворення свререгіону та після. Однак ці показники були запропоновані тільки як методологічна база оцінки
О. Лютак (2008)	<ul style="list-style-type: none"> – інтеграційний потенціал транскордонного регіону (інвестиційна, інноваційна, інфраструктурна, соціальна, екологічна, підприємницька складові) 	Кожна із складових включає у себе кілька статистичних показників, і отримані результати розраховуються за допомогою балових (вагових) коефіцієнтів
НІСД (2008)	<ul style="list-style-type: none"> – гранти у регіон на розвиток ТКС – ПП із сусідньої країни – зовнішньоторговельний оборот із сусідньою країною – ВРП 	Модель демонструє ефективність, інтенсивність інвестування, транскордонної торгівлі та використання ресурсів ТКС шляхом їх впливу на ВРП
О. Демедюк (2011)	<ul style="list-style-type: none"> – конвергенція ВРП (на одну особу) – конвергенція рівнів середньої заробітної плати 	Конвергенція механізмів підвищення конкурентоспроможності регіонів на прикладі ВРП на одну особу та середнього рівня заробітної плати (описовим методом на основі порівняльного аналізу часових рядів)
В. Бідак, С. Цапок (2011)	<ul style="list-style-type: none"> – конвергенція рівнів зареєстрованого безробіття – конвергенція рівнів безробіття (за даними МОП) 	Дослідження перспектив конвергенції трудових ресурсів регіонів на прикладі рівнів безробіття (описовим методом на основі порівняльного аналізу часових рядів)

Розроблено автором на основі [2; 6-9].

між регіонами в просторі тощо (насамперед це стосується досліджень О. Демедюк, В. Бідака і С. Цапка).

Ще одним недоліком низки моделей, який унеможливило коректну оцінку соціально-економічної ефективності ТКС, є невикористання порівняльного методу, хоча фактичною особливістю ТКС є те, що учасники ТКС у різних країнах (навіть у межах одного транскордонного регіону) розміщені у різних податкових, митних і законодавчих середовищах.

Проведення оцінки ТКС України за бальними критеріями без просторового порівняння (як у дослідженні О. Лютак), на нашу думку, не може дати реальну оцінку її ефективності у європейському вимірі, так само як і виявити можливі шляхи покращення сучасного стану.

Загалом при оцінці ефективності ТКС України можна погодитися з Є. Кіш, яка відзначає певну ідеалізацію вітчизняними дослідниками та експертами досвіду «квазіуспішних євро регіонів України», що, «на жаль, прослідковується у більшості публікацій, з метою презентації «кращих практик» такої транскордонної співпраці України» [10]. За оцінкою Л. Корольчук, конвергенція економік прикордонних регіонів у рамках транскордонних регіонів є слабкою. Транскордонна співпраця має «більшою мірою декларативний характер» і не впливає на підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіонів [11].

Таким чином, на основі опрацювання різних наукових підходів і моделей, на думку автора, набуває актуальності створення певної універсальної моделі, яка б дозволила визначати ефективність ТКС для різних регіонів без застосування умовних чи теоретичних ендегенних показників. Ця модель мала б враховувати як показники транскордонної конвергенції, так і ефективність використання ресурсів ТКС, зокрема грантових, у регіоні.

При аналізі соціально-економічної ефективності ТКС, на нашу думку, доцільно враховувати такі критерії:

А. Транскордонна конвергенція. Зближення показників рівня життя населення та рівня розвитку економіки прикордонних регіонів, що утворюють транскордонний регіон, має великий вплив на процеси активізації ТКС. На основі вивчення наукових підходів автор пропонує для дослідження транскордонної конвергенції використовувати такі показники:

1. *Валовий регіональний продукт.* Базисом неокласичної теорії умовної конвергенції є гіпотеза Барро та Сала-і-Мартіна про те, що основною тенденцією довгострокового розвитку національних держав є конвергенція рівнів валового продукту до певного стаціонарного стану. На регіональному рівні вирівнювання рівнів і посилення взаємозв'язків між ВРП прикордонних регіонів може вважатися одним із проявів транскордонної конвергенції.
2. *Розмір середньої заробітної плати.* В економічній теорії повна економічна інтеграція передбачає вирівнювання заробітної плати за некваліфіковану роботу у всьому світі. Тенденція транскордонної торгівлі вирівнювати доходи факторів виробництва також визначає міжрегіональну конвергенцію заробітної плати. За Маастрихтською угодою, «конвергенція рівнів реальної заробітної плати між країнами та регіонами» вважається одним з проявів поглиблення й уніфікації спільної соціальної політики, яка передбачає скорочення соціально-економічних відмінностей між регіонами ЄС [12].
3. *Рівень зареєстрованого безробіття.* У сфері зайнятості найважливішим результатом ТКС є поява додаткових можливостей працевлаштування населення. Як стверджує статистика, протягом 10 років після підписання Маастрихтської угоди спостерігався високий темп подібності у рівні безробіття досліджуваних країн-членів ЄС [13].

Б. Регіональний розвиток. Сучасна регіональна політика «здебільшого має орієнтуватися не на міжрегіональний розподіл, а на мобілізацію місцевого потенціалу та ресурсів» [2], і тоді роль ТКС у регіональному розвитку полягає у його здатності до активізації та ефективного використання наявного потенціалу співпрацюючих регіонів. ТКС, по суті, є чинником, який сприяє суспільному діалогу та досягненню соціальної рівності, інструментом для розвитку всіх секторів у транскордонних регіонах.

1. *Грантові ресурси.* Серед методів оцінки у вітчизняній науці, зокрема, пропонується використовувати «обсяги фінансової підтримки з міжнародних фондів та структур, суспільні ефекти від реалізації заходів» [2]. За Програмою ТКС «Польща-Білорусь-Україна 2007-2013», вважається, що «збільшення сум грантів дозволить впроваджувати великі інвестиційні проекти» [5]. Механізм спільного фінансування транскордонних проектів задіяний шляхом залучення міжнародної технічної допомоги. ЄС є основним донором, що надає фінансову та технічну допомогу південно-західним прикордонним регіонам України (Одеська, Чернівецька, Івано-Франківська, Львівська, Закарпатська, Волинська області).
2. *Прямі іноземні інвестиції.* Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) у прикордонний регіон від партнерів у транскордонному регіоні та динаміка інвестування є одними з важливих критеріїв оцінки ефективності ТКС. ПІІ є і можуть бути ключовим фактором розвитку транскордонного регіону, дають можливість підвищення їх економічного розвитку. З точки зору зростання ПІІ розглядали ТКС такі вітчизняні вчені, як П. Беленький, В. Шевченко-Марсель, О. Другов. За експертною оцінкою Національного інституту стратегічних досліджень, «участь прикордонних територій у [грантових] проектах міжнародної співпраці дозволяє залучити істотні обсяги інвестиційних та фінансових ресурсів» [14].
3. *Зовнішньоторговельний оборот.* На думку Н. Мікули, зовнішньоторговельний оборот території із суміжними країнами та його зміна внаслідок ТКС є одним з найважливіших показників ефективності здійснення транскордонної співпраці [2]. Це традиційний показник, застосовуваний у російській регіоналістиці. В українських дослідженнях увага також приділяється переважно торговельним аспектам співпраці.

Таким чином, можна охарактеризувати основні показники для оцінки соціально-економічної ефективності ТКС. На нашу думку, для адекватної оцінки ТКС пропонується досліджувати його комплексно, враховуючи як вплив ТКС на регіональний розвиток (ефективність використання ресурсів ТКС), так і інтеграційний аспект (конвергенція соціально-економічних показників) – табл. 2.

На нашу думку, дослідження впливу залучених грантових коштів на регіональний розвиток, а також трансформації регіональної економіки варто здійснювати шляхом регресійного дослідження. Для вивчення ефективності ТКС варто досліджувати транскордонну конвергенцію таких ключових соціально-економічних показників, як ВРП, рівні безробіття та заробітної плати. Це основні показники, які дозволяють стверджувати про конвергенцію рівнів соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів. Дослідження пропонується проводити методом парної регресії (детермінації) динамічних рядів.

Аналіз теоретичних напрацювань провідних українських фахівців засвідчує, що не існує єдиного підходу до визначення ефективності ТКС. Більшість показників оцінки не піддається традиційній статистиці. Набуває актуальності створення комплексної моделі оцінки ефективності ТКС, яка б дозволила визначати її для різних регіонів без застосування умовних чи теоретичних ендогенних показників і яка враховувала б як показники транскордонної конвергенції, так і ефективність використання ресурсів ТКС.

Методологія оцінки соціально-економічної ефективності ТКС

Ціль ТКС	Транскордонна конвергенція	Регіональний розвиток
Інтерпретація цілі	Посилення зв'язків, зближення рівнів соціально-економічного розвитку	Структурна трансформація, вплив на економічні та соціальні показники
Спосіб дослідження	Детермінація показників соціально-економічного розвитку сусідніх регіонів	Регресійне дослідження ефективності грантів для структурної трансформації регіональної економіки
Показники	1. Транскордонна конвергенція валового регіонального продукту $GRP1=C(1)+C(2) \times GRP2$	1. «Вхід»: гранти у регіон на розвиток ТКС; ПІІ із сусідньої країни; зовнішньоторговельний оборот із сусіднім регіоном; «вихід»: валовий регіональний продукт $GRP=C(1)+C(2) \times GRANTS + C(3) \times TRADE+C(4) \times FDI$
	2. Транскордонна конвергенція рівнів безробіття $UNEMP1=C(1)+C(2) \times UNEMP2$	2. «Вхід»: гранти у регіон на розвиток ТКС; «вихід»: зовнішньоторговельний оборот $TRADE=C(1)+C(2) \times GRANTS$
	3. Транскордонна конвергенція рівнів заробітної плати $WAGE1=C(1) + C(2) \times WAGE2$	3. «Вхід»: гранти у регіон на розвиток ТКС; «вихід»: прямі іноземні інвестиції із сусіднього регіону $INVEST=C(1)+C(2) \times GRANTS$

Значення у формулах:

- $C(1)$ – базове значення залежної змінної без впливу інших чинників;
- $C(n)$ – зміна залежної змінної при збільшенні показника n на одиницю;
- GRP – валовий регіональний продукт регіону;
- FDI – прямі іноземні інвестиції у регіон із сусідньої країни;
- $GRANTS$ – залучені регіоном гранти на розвиток ТКС (за програмами ЄІСП, TACIS, Interreg);
- $TRADE$ – зовнішньоторговельний оборот регіону із сусідньою країною;
- $GRP(1; 2)$ – валовий регіональний продукт у регіонах 1 і 2 (у межах транскордонного регіону);
- $UNEMP(1; 2)$ – рівень зареєстрованого безробіття у регіонах 1 і 2 (у межах транскордонного регіону);
- $WAGE(1; 2)$ – середньомісячна заробітна плата у регіонах 1 і 2 (у межах транскордонного регіону).

Розроблено автором.

На нашу думку, визначення ефективності ТКС можна проводити на основі реалізації його цілей – регіонального розвитку та транскордонної конвергенції. Для дослідження ефективності регіонального розвитку варто визначати вплив залучених грантових коштів на регіональний розвиток шляхом регресійного дослідження (показники грантів; ПІІ; зовнішньоторговельного обороту; ВРП). Для дослідження транскордонної конвергенції можуть застосовуватися показники взаємозалежності таких соціально-економічних показників, як ВРП, рівнів безробіття та заробітної плати. Це основні показники, які дозволяють стверджувати про конвергенцію рівнів соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів.

Список використаних джерел

1. Студенніков І. В. Транскордонне співробітництво як дзеркало регіональної політики в Україні / І. В. Студенніков // Економічний часопис-XXI. – 2005. – №1-2. – С. 31.
2. Мікула Н. А. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво : монографія / Н. А. Мікула. – Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2004. – 395 с.
3. Терещенко Т. В. Методичні підходи до оцінки результатів транскордонного співробітництва прикордонних регіонів України / Т. В. Терещенко // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. – 2006. – № 6. – С. 406-409.

4. Школа І. М. Методичні підходи до оцінки ефективності трансграничного співробітництва / І. М. Школа, Б. М. Короп // Збірник наукових праць Буковинського університету. Серія «Економічні науки». – 2010. – Вип. 6. – С. 199-208.
5. Трансграничне співробітництво. Стратегічний документ, 2007-2013 рр. Індикативна програма, 2007-2010 рр. [Електронний документ] / Інструмент європейського сусідства і партнерства. – 2013. – Режим доступу : http://enpi.rac.org.ua/fileadmin/user_upload/documents/enp/enpi_cross-border_cooperation_ukr.doc
6. Межевич Н. М. Региональная экономическая политика в Российской Федерации: влияние трансграничного сотрудничества на традиционные и новые механизмы реализации : дис. ... д-ра экон. наук по спец. 08.00.05 / Н. М. Межевич ; Санкт-Петербургский государственный университет. – Санкт-Петербург, 2003.
7. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Регіональна конвергенція та трансграничні ринки : [зб. наук. пр.] / Ін-т регіональних досліджень НАН України. – Львів, 2011. – Вип. 5(91) – 2011 – 385 с.
8. Чинники розвитку трансграничного співробітництва регіону : аналітична записка [Електронний документ] / Національний інститут стратегічних досліджень. – 2014. – 22 грудня. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/November09/12.htm>
9. Лютак О. М. Регіональна політика трансграничного співробітництва в умовах реалізації євроінтеграційного курсу України : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / О. М. Лютак ; Луцький національний технічний університет. – Луцьк, 2008. – 20 с.
10. Кіш С. Б. Методологічні аспекти системи єврорегіонального співробітництва / С. Б. Кіш // Ефективність державного управління : зб. наук. праць / Львівський регіональний інститут державного управління УАДУ при Президентіві України. – 2008. – №1415. – С. 63-70.
11. Корольчук Л. В. Економічна конвергенція регіонів як необхідна умова поглиблення процесів активізації трансграничного співробітництва / Л. В. Корольчук // Економічний форум. – 2012. – №3. – С. 25-29.
12. Маркович В. В. Оцінка конвергенції прикордонних регіонів України у контексті європейської інтеграції [Електронний документ] / В. В. Маркович // Економіка. Управління. Інновації : зб. наук. пр. / Житомирський державний університет імені Івана Франка. – 2013. – №1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2013_1_37.pdf
13. Катцоули Э. Конвергенция в ПИИГИ (странах-членах Еврозоны) / Э. Ф. Катцоули, Н. Капулас // Журнал европейской экономики. – 2012. – Том 11. – № 4. – С. 465-477.
14. Механізми та інструменти використання переваг інтеррегіонального та трансграничного співробітництва у підвищенні конкурентоспроможності західних регіонів України : аналітична доповідь [Електронний документ] / В. І. Волошин, Т. Г. Васильців, Н. А. Мікула, В. В. Борщевський та ін. ; Національний інститут стратегічних досліджень. – Львів, 2011. – Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/dop_Lvyv-c4a98.pdf

References

1. Studennikov, I. V. (2005). Transkordonne spivrobitnytstvo yak dzerkalo rehional'noyi polityky v Ukraini [Cross-border cooperation as a mirror of regional policy in Ukraine]. *Ekonomichnyy chasopys-XXI – Economic Annals-XXI*, 1-2, 31. [in Ukrainian].
2. Mikula, N. A. (2004). *Mizhterytorial'ne ta transkordonne spivrobitnytstvo [Inter-territorial and cross-border cooperation]*. Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
3. Tereshchenko T. V. (2006). Metodichni pidkhody do otsinky rezul'tativ transkordonnoho spivrobitnytstva prykordonnykh rehioniv Ukrainy [Methodological approaches to the evaluation of results of cross-border cooperation of Ukrainian border regions]. *Visnyk Khmel'nyts'koho instytutu rehional'noho upravlinnya ta prava – Bulletin of Khmelnytsky Institute of Regional Management and Law*, 6, 406-409. [in Ukrainian].
4. Shkola, I. M., & Korop, B. M. (2010). Metodichni pidkhody do otsinky efektyvnosti transkordonnoho spivrobitnytstva [Methodological approaches to evaluating the effectiveness of cross-border cooperation]. In *Zbirnyk naukovykh prats' Bukovyns'koho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky» [Collected Works of Bukovyna University: Economics]: Vol. 6* (pp. 199-208). Chernivtsi. [in Ukrainian].
5. European Neighbourhood and Partnership Instrument (2013). *Transkordonne spivrobitnytstvo. Stratehichnyy dokument, 2007-2013 rr. Indykativna prohrama na 2007-2010 rr. [Cross-Border Cooperation. Strategy Paper 2007-2013. Indicative Programme 2007-2010]*. Retrieved from http://www.enpi.org.ua/fileadmin/user_upload/documents/enp/enpi_cross-border_cooperation_ukr.doc [in Ukrainian].
6. Mezhevich, N. M. (2013). *Regional'naya ekonomicheskaya politika v Rossiyskoy Federatsii: Vliyaniye transgranichnogo sotrudnichstva na traditsionnyye i novyye mekhanizmy realizatsii [Regional economic policy in the Russian Federation: The impact of cross-border cooperation on traditional and new mechanisms for implementation]* (PhD dissertation, St. Petersburg State University, St. Petersburg, Russia). [in Russian].

7. Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine (2011). In *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny [Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine]*: Vol. 91(5). Rehional'na konverhentsiya ta transkordonna rynky [Regional convergence and cross-border markets] (pp. xx-xx). Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
8. National Institute of Strategic Studies (2014, December 22). *Chynnyky rozvytku transkordonnoho spivrobitnytsva rehionu [Factors of transborder cooperation development in the region] (Analytical Note)*. Retrieved from <http://old.niss.gov.ua/Monitor/November09/12.htm> [in Ukrainian].
9. Lyutak, O. M. (2011). Rehional'na polityka transkordonnoho spivrobitnytsva v umovakh realizatsiyi yevrointehratsiynoho kursu Ukrayiny [The regional policy of cross-border cooperation in terms of EU integration course of Ukraine realization] (Master's thesis, Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine). [in Ukrainian].
10. Kish, Y. B. (2008). Metodolohichni aspekty systemy yevrorehional'noho spivrobitnytsva [Methodological aspects of Euro-regional cooperation system]. In *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnya [Effectiveness of public administration]: Vol. 1415* (pp. 63-70). Lviv: Lviv Regional Institute of Public Administration of NAPA under President of Ukraine. [in Ukrainian].
11. Korolchuk, L. V. (2012). Ekonomichna konverhentsiya rehioniv yak neobkhidna umova pohlyblennya protsesiv aktyvizatsiyi transkordonnoho spivrobitnytsva [Economic convergence of regions as a necessary condition for deepening of processes of cross-border cooperation activation]. *Ekonomichnyy forum – Economic Forum*, 3, 25-29. [in Ukrainian].
12. Markovych, V. V. (2013). Otsinka konverhentsiyi prykordonnykh rehioniv Ukrayiny u konteksti yevropeys'koyi intehratsiyi [Evaluation of convergence of border regions of Ukraine in the context of European integration]. In *Ekonomika. Upravlinnya. Innovatsiyi – Economy. Office. Innovation. Vol. 1*. Kyiv: Council for Study of Productive Forces of Ukraine of the NAS of Ukraine. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2013_1_37.pdf [in Ukrainian].
13. Kattouly, E., & Kapulas, N. (2012). Konverhentsyya v PIIGI (stranakh-chlenakh Evrozony) [Convergence across the PIIGS member-states of the euro-zone]. *Zhurnal evropeyskoy ekonomiky – Journal of European Economy*, 11(4), 465-477. [in Russian].
14. Voloshyn, V. I., Vasylytsiv, T. H., Mikula, N. A., Borshchevs'kyy, V. V., & et. al. (2011). *Mekhanizmy ta instrumenty vykorystannya perevah interrehional'noho ta transkordonnoho spivrobitnytsva u pidvyshchenni konkurentospromozhnosti zachidnykh rehioniv Ukrayiny [Mechanisms and instruments of taking advantage of interregional and cross-border cooperation in enhancing the competitiveness of the western regions of Ukraine] (Analytical Note)*. Lviv: National Institute of Strategic Studies. Retrieved from http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/dop_Lvyv-c4a98.pdf [in Ukrainian].

Markovych V. V. Methodological approaches to the study of social and economic efficiency of cross-border cooperation.

Practice of cross-border cooperation (CBC) in Ukraine shows that the use of European forms and mechanisms of its implementation in Ukrainian conditions appeared ineffective. The lack of scientifically based methodology for assessing the effectiveness of CBC played in this an important role, and its use can help to estimate the real situation, problem side and priorities for activation of CBC. In this paper, the research is conducted and systematization is made of existing methodological approaches to assess social and economic efficiency of CBC in Ukraine. Analysis of the theoretical works of leading Ukrainian experts shows that there is no single approach to determine the effectiveness of CBC, and most models examine only some aspects of CBC's impact on social or economic life of the cross-border regions. According to the author, actual is to create of a comprehensive model for evaluating the effectiveness of CBC, which would allow to define it for different regions without the use of conditional or theoretical endogenous parameters and which takes into account the indicators of cross-border convergence and resource efficiency of CBC. Determination of the effectiveness of CBC can be performed on the basis of realization of its goals: regional development (i.e. structural transformation, impact on economic and social indicators), and cross-border convergence (strengthening ties convergence of regional development). To study the effectiveness of regional development it is necessary to determine the impact of grant funds for CBC and regional development by regression study (indicators: grants; FDI; foreign trade; GRP). To investigate the cross-border convergence it is possible to use indicators of interdependence of such social and economic indicators as GRP, unemployment and wages. These are the main indicators that allow asserting about convergence of socio-economic development of cross-border regions.

Key words: socio-economic efficiency of cross-border cooperation, cross-border cooperation, regional policy.

Маркович Віталій Володимирович – аспірант кафедри міжнародних економічних відносин Львівського національного університету імені Івана Франка (email: v-mark@i.ua).

Markovych Vitaliy Volodymyrovych – Postgraduate of the Department of International Economic Relations of the Ivan Franko National University of Lviv (email: v-mark@i.ua).

Надійшло 19.11.2014 р.